

8. Павлюк С.М. Роль вищих органів фінансового контролю у бюджетному процесі / С.М. Павлюк // Фінанси України. – 2000. – № 11. – С. 143–145.

9. Студеникина М.С. Государственный контроль в сфере управления / М.С. Студеникина. – М., «Юридическая литература», 1974. – 160 с.

10. Финансы: учебник для вузов / Под ред. М.Р. Романовского, О.В. Врублевской. – М., 2000. – 520 с.

11. Финансовый менеджмент / За ред. Н.Ф. Самсонова. – М., 1999. – 495 с.

12. Шидловская М.С. Финансовый контроль и аудит: учебное пособие / М.С. Шидловская. – Мн.: Выш. шк., 2001. – 495 с.

13. Шкарабан С.И. Оперативный экономический анализ в производственном объединении / С.И. Шкарабан. – М.: Финансы и статистика, 1985.

УДК 336.1:336.225.674

Ф.Ф. СОХАНИЧ,

к.э.н., доцент, Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Удосконалення системи аудиторського та суспільного фінансового контролю

У статті виділено аспекти незалежності аудиторської діяльності: правову, етичну та економічну. Дано визначення понять «контроль», «суспільний контроль» та розглянуто види суспільного контролю. Подані пропозиції щодо удосконалення системи аудиторського та суспільного фінансового контролю для нівелювання протиріч між суб'єктами контролю шляхом створення суспільно-державної контрольної структури. Визначено основні напрями контролю новоствореної суспільно-державної організації.

Ключові слова: контроль, аудиторська діяльність, господарюючий суб'єкт, фінансовий контроль, суспільний контроль, бюджет, ефективність.

Ф.Ф. СОХАНИЧ,

к.э.н., доцент, Ужгородский торгово-экономический институт КНТЕУ

Усовершенствование системы аудиторского и общественного финансового контроля

В статье выделены аспекты независимости аудиторской деятельности: правовой, этической и экономической. Дано определение понятий «контроль», «общественный контроль» и рассмотрены виды общественного контроля. Представлены предложения по усовершенствованию системы аудиторского и общественного финансового контроля для нивелирования противоречий между субъектами контроля путем создания общественно-государственной контрольной структуры. Определены основные направления контроля новообразованной общественно-государственной организации.

Ключевые слова: контроль, аудиторская деятельность, хозяйствующий субъект, финансовый контроль, общественный контроль, бюджет, эффективность.

F.F. SOKHANYCH,

Ph.D. in Economical Science associate professor of Uzhgorod Trade and Economic Institute KNTUE

Improving the system of audit and public financial control

In the article aspects of independence of auditing activity: legal, ethical and economic are highlighted. The definition of notions «control», «social control» is given and types of social control are considered. Proposals to improve the system of audit and public financial control for leveling contradictions between control subjects by creating of social and state control structure are made. The main directions of control of the newly created social and public organization are determined.

Keywords: control, audit activity, business entity, financial control, social control, budget, efficiency.

Постановка проблеми. Трансформація характеру фінансового контролю на макрорівні спричинила необхідність перегляду багатьох позицій організації систем внутрішнього контролю на вітчизняних підприємствах.

Особливістю сучасного стану його розвитку є те, що внутрішній фінансовий контроль, зберігаючи поєднання з державним контролем, значно розширюється за напрямками. Розробка механізму взаємодії державного та внутрішнього фінансового контролю є важливою науково-методологічною проблемою.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Ретроспективний огляд наукових досліджень свідчить, що проблеми розвитку фінансового контролю досліджували відомі українські вчені: І.В. Басанцов, Т.М. Боголіб, О.Д. Василик, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, В.Ф. Журко, М.М. Каленський, Є.В. Калюга, О.А. Кириченко, П.А. Лайко, П.Т. Саблук, І.Б. Стефанюк та ін.

Досвід організації фінансового контролю в умовах ринкової економіки висвітлено у працях зарубіжних вчених: Е.А. Арренса, М.І. Баканова, В.В. Бурцева, Ю.А. Данилевського, К. Друрі, Дж. Лоббека, Дж. Робертсона та ін.

Об'єктивна необхідність удосконалення системи фінансового контролю в Україні, пошук шляхів можливої взаємодії її складових, а також потреба у перегляді багатьох теоретико-методологічних і практичних положень потребує проведення подальших досліджень.

Мета статті – удосконалення системи аудиторського та суспільного фінансового контролю як метод нівелювання протиріч між суб'єктами контролю шляхом створення суспільно-державної контрольної організації.

Виклад основного матеріалу. Традиційно вважається, що аудит є юридичною моделлю соціального контролю у суспільстві [2]. Завдання його полягають не лише в захисті еко-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

номічних відносин, що виникли, від недобросовісного підприємництва, в боротьбі та профілактиці з правопорушеннями у сфері економіки, а й у формуванні суспільної правосвідомості та соціального контролю на більш високому рівні.

Одним з основних принципів здійснення сучасного аудиту є його незалежний характер. Незалежність аудиту слід розуміти як відсутність відомчих чи внутрішньофірмових відносин між аудитором та організацією, що перевіряється, а також фінансової, майнової, родинної або будь-якої іншої зацікавленості [1].

В аудиторській діяльності можна виділити такі аспекти незалежності: правову, етичну та економічну (див. рис.).

На сучасному етапі розвитку аудиторської практики аудиторська діяльність носить комерційний характер та має всі ознаки підприємницької діяльності: самостійність, ризикований характер, систематичність дій з метою одержання прибутку від надання послуг відповідними особами, зареєстрованими у встановленому законодавством порядку. Зазвичай держава та суспільство надають визначеним особам привілеї, пов'язані з виконанням особливих соціально значимих функцій (таких як захист конституційних прав та свобод, охорона майнових прав та законних інтересів тощо). Своєю чергою, вказані особи зобов'язані зробити виконання цих функцій основною метою та змістом власної професійної діяльності, в результаті чого вони відмовляються від мети – одержання прибутку. Водночас аудиторські послуги є платними, а незалежність аудитора є безпідставною. Тому, на нашу думку, питання парадигми незалежності аудиту в Україні ще тривалий час буде актуальним та проблемним питанням цієї нової професії.

У світі на сьогодні існують дві різні концепції регулювання аудиторської діяльності. Перша з них одержала розповсюдження в таких європейських країнах, як Австрія, Німеччина, Іспанія, Франція, в яких аудиторська діяльність суворо регламентується централізованими органами. На них фактично покладені функції державного контролю за аудиторською діяльністю. Друга концепція розповсюджена в англійських країнах (США, Великобританія), де аудиторська діяльність у деякій мірі саморегулюється. Аудит у цих країнах орієнтований в основному на потреби акціонерів, інвесторів, кредиторів та інших господарюючих суб'єктів, а безпосередньо аудиторська діяльність регулюється суспільними ау-

диторськими об'єднаннями. Для України в сучасних умовах є доцільним застосування першої концепції. Це пов'язано з низькою якістю аудиторських перевірок аудиторськими фірмами та індивідуально практикуючими аудиторами.

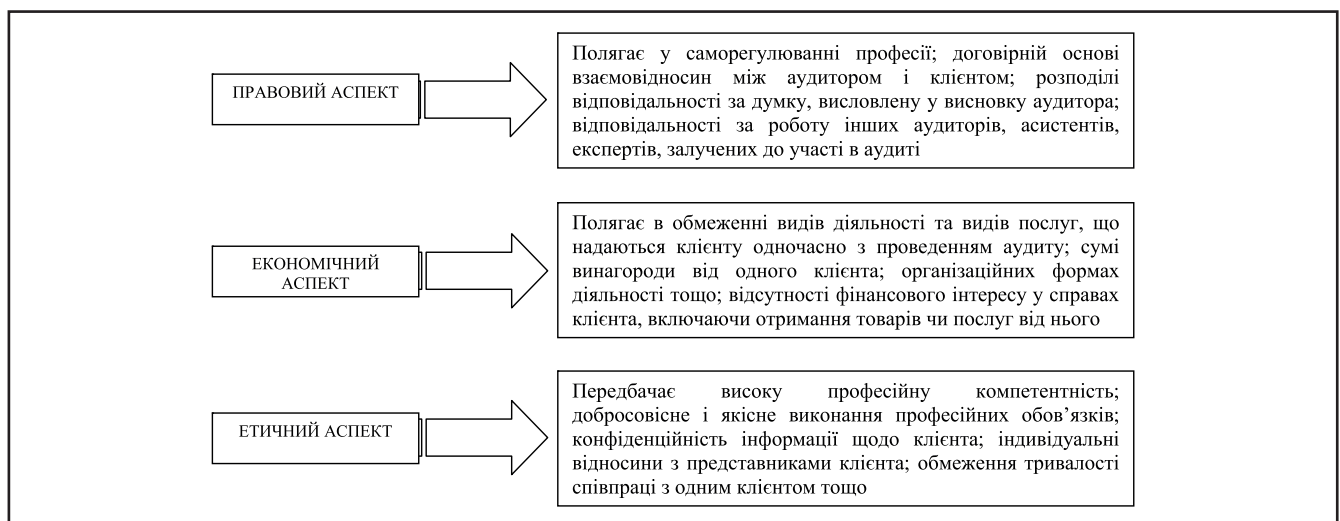
Нагляд з боку Аудиторської палати України в більшості випадків слабкий або недостатньо ефективний. Поширеними в Україні є також факти банкрутств підприємств, звітність яких вивчалася аудиторами [1]. А можливість здійснення аудиту нефахівцями призводить до банкрутства підприємств, до недовіри суспільства до аудиту.

Незважаючи на самостійний характер аудиту в системі контролю, аудитори є організаційно залежними від власника аудиторської фірми та керівників підприємства, що перевіряється. Це зумовлює значний вплив на аудитора особистих інтересів клієнта, поєднання контрольної з іншими видами бізнесової діяльності, захисний напрям аудиту, суміщення суперечливих функцій тощо.

Відзначимо, що питання взаємодії державного фінансового та аудиторського контролю є досить актуальним для України та вже вирішено в країнах із розвинутою ринковою економікою, де налагоджена тісна взаємодія державного та аудиторського контролю. Держава активно залучає аудиторські фірми для здійснення окремих функцій державного контролю, доручаючи їм контроль фінансового стану державних підприємств, контроль ефективності державних соціальних програм, субсидій, контрактів тощо.

Сьогодні тінізація соціальних відносин в Україні поширилась з економічної на суспільно-політичну сферу і становить серйозну перешкоду формуванню політичної системи й загальної демократизації суспільства. Головні причини виникнення тіньової економіки і корупції мають економічне й правове походження, вони зумовлені відсутністю в Україні інституціональної протизваги системі фіскальних, контролюючих органів. У зв'язку з цим все частіше в літературі обговорюється тема необхідності формування дієвої системи суспільного контролю в умовах соціально орієнтованої економіки.

Під контролем у соціально орієнтованій економіці слід розуміти спосіб саморегулювання суспільства, який забезпечує відтворення переважаючого типу суспільних відносин та соціальних структур, виконання членами суспільства соціальних

Аспекти незалежності аудиторської діяльності

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

норм, які представляють собою певні межі припустимої поведінки діяльності індивідів, груп, соціальних організацій. Цей контроль здійснюється за допомогою нормативного регулювання поведінки людей та забезпечує дотримання соціальних норм, це система процесів та механізмів, яка забезпечує функціонування соціально-економічної системи в цілому.

Сутність контролю в суспільстві полягає в тому, що в державі існує механізм, за допомогою якого суспільство і його підрозділи (групи, організації) забезпечують дотримання певних правил (умов), порушення яких завдає шкоди функціонуванню всієї соціальної системи. Такими правилами виступають звичаї, правові і моральні норми, закони, адміністративні рішення. Соціальний характер контролю зводиться головним чином до застосування різних санкцій до порушників соціальних устроїв.

Реалізуючи свої функції, контроль виступає фактором вирішення суспільних протиріч. Суспільний контроль – цілеспрямований та дієвий вплив соціальних суб'єктів на поведінку агентів соціальної взаємодії з метою оптимізації функціонування всієї суспільної системи в рамках реалізації суб'єктивних відносин, закріплених на всіх рівнях функціонування соціальної системи, починаючи із законодавчого закріплення та закінчуючи рівнем самосвідомості конкретної людини як члена суспільства [3].

Залежно від способу винесення санкцій – колективного чи індивідуального – суспільний контроль може бути зовнішнім (формальний суспільний контроль) чи внутрішнім (неформальний суспільний контроль).

До неформального контролю належить процес взаємного контролю учасників якого-небудь процесу, наприклад, покупців та продавців, членів трудового колективу, а також самоконтроль особистості. Формальний контроль пов'язаний зі створеними державою контрольними органами, зі здійсненням функцій соціального контролю різноманітними державними організаціями та установами (система судових органів та прокуратура, НБУ, Державна податкова інспекція, Державна контрольно-ревізійна служба, Антимонопольний комітет, громадські органи контролю (захисту прав споживачів, профспілки, громадські організації) тощо.

Експерти вважають, що суспільний контроль є частиною недержавного контролю, тобто в центр досліджень розташовують неформальний контроль як механізм нівелювання протиріч між системою державного фінансового та внутрішньогосподарського контролю.

У сучасних умовах є необхідним поєднання формального контролю з неформальним і створення державно-суспільного органу контролю для нівелювання протиріч між системами державного фінансового контролю і внутрішньогосподарського контролю [3].

Практично здійснити це можливо шляхом створення суспільно-державної контрольної структури. Цей орган необхідно зробити підзвітним Президентові України, а також широкій громадськості. При цьому слід передбачити тісну взаємодію новоствореного органу з Рахунковою палатою України. Як найманих незалежних експертів доцільно використовувати внутрішніх та зовнішніх аудиторів, які будуть контролювати безпосередньо всі рівні державної влади та управління на предмет контролю. В той же час ця струк-

тура буде звітуватись перед Президентом та громадськістю (через ЗМІ). Інформація, одержана суспільно-державним контролем, повинна обговорюватись у ЗМІ (телебачення, радіо, газети, журнали, збірники, бюлетені тощо), тобто шляхом гласності повинна бути забезпечена прозорість роботи державних органів.

Питання фінансового забезпечення цієї організації могли б вирішити створені суспільні фонди за рахунок внесків найбільш конкурентоспроможних вітчизняних підприємств, в більшому ступені зацікавлених у забезпеченні фінансової безпеки країни шляхом здійснення контролю.

Однією з умов забезпечення ефективного суспільного контролю є використання в його діяльності незалежних зовнішніх та внутрішніх аудиторів, оскільки останні мають кваліфікацію, необхідну для проведення контролю в складних фінансових системах. Об'єднання зусиль суспільних та аудиторських контрольних систем не лише вирішить кадрову проблему суспільного контролю, а й сприятиме виникненню нового ефекту в контролі суспільних ресурсів. Аудиторські організації, накопичивши значний досвід перевірок та аналізу фінансової стійкості різноманітних підприємств та організацій, спроможні правильно та своєчасно визначити фінансові проблеми та їх попередити.

Створення суспільно-державних контрольних організацій у перспективі сприятиме становленню демократичного самоуправління в Україні з метою забезпечення реального служіння політичних інститутів людині, забезпечення реальної незалежності країни від державної бюрократії.

Доцільно виділити такі напрями контролю новоствореної суспільно-державної організації, які визначають формування, розподіл та використання суспільних ресурсів:

1. Контроль виконання державного та місцевих бюджетів.
2. Контроль формування та використання коштів і майна, що знаходиться у державній та комунальній власності.
3. Контроль ефективності управління державною та комунальною частками в акціонерних товариствах та кредитно-фінансових організаціях.
4. Контроль ефективності управління об'єктами, в інтересах яких органи державної влади та місцевого самоврядування надають пільги або гарантії.
5. Контроль використання коштів Євросоюзу, а також позик, кредитів та грантів міжнародних організацій, що надаються суб'єктам господарювання на засадах підтримки та розвитку.
6. Контроль приватизаційних процесів, а також операцій з передачі в оренду об'єктів права державної та комунальної власності.
7. Контроль виконання бюджетів фондів соціального страхування та Пенсійного фонду.
8. Контроль коштів державних лотерей.
9. Контроль коштів і майна громадських, благодійних організацій, профспілок та політичних партій.
10. Контроль ефективності управління природними монополіями.
11. Контроль коштів суб'єктів добровільного та обов'язкового страхування (страховиків).

Ураховуючи світові тенденції розвитку контролю, запропоновані сфери контролю пропонується врахувати на етапі удоско-

налення національної системи соціального контролю шляхом законодавчого закріплення повноважень суб'єктів контролю спеціальної компетенції з метою досягнення відкритості та прозорості управління суспільними ресурсами в державі.

Висновки

Таким чином, співпраця та координація діяльності органів державного, аудиторського та внутрішньогосподарського контролю підприємств дозволить істотно оптимізувати контроль за фінансовими ресурсами, як державними, так і приватними, а отже попередити багато факторів кризи в цій ситуації. Це надає можливість зробити висновок, що стає все більш необхідною саме розробка адекватних систем взаємодії, а також визначення критеріїв оцінки роботи, здійсненої різними органами фінансового контролю.

У перспективі суспільний контроль повинен поступово зміщуватись зі сфери прямого державного впливу в область непрямого регулятивного впливу шляхом застосування ме-

ханізмів громадського суспільства, тобто в напрямі природної саморегуляції суспільства.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит: підручник [для студентів спеціальності «Облік і аудит» ВНЗ] [2-е вид., перероб. та доп.] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 672 с.
2. Кожура Р.В. Аудит: Предпринимательство или юридический процесс (об одной профессиональной привилегии) / Р.В. Кожура // Аудиторские ведомости. – 1997. – № 11. – С. 33–38.
3. Кужель О. Формування паритетності інтересів / О. Кужель. – К., 2004. – 188 с.
4. Кулаковська Л.П. Основи аудиту: навчальний посібник [для студентів вищих закладів освіти] / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К.: «Каравела»; Львів: Новий світ–2000, 2002. – 504 с.
5. Латов Ю.В. Теневая экономика: учебное пособие для вузов / Ю.В. Латов; под ред. В.Я. Кикотя; Г.М. Казиахмедова. – М.: Норма, 2006. – 336 с.

УДК 005.21(477)

Н.Д. ГУРИНА,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Київський національний університет технологій та дизайну,
О.В. ГОДОВАНА,
магістр кафедри менеджменту, Київський національний університет технологій та дизайну

Особенности развития стратегического управления

У статті розглядається сутність, значення та основи стратегічного управління, що необхідно для ефективної діяльності підприємства.

Ключові слова: стратегічне управління, стратегія підприємства, стратегічна проблематика.

Н.Д. ГУРИНА,
к.э.н., доцент кафедры менеджмента, Киевский национальный университет технологий и дизайна,
О.В. ГОДОВАНА,
магистр кафедры менеджмента, Киевский национальный университет технологий и дизайна

Особенности развития стратегического управления

В статье рассматриваются основные значения и основы стратегического управления, необходимые для эффективной работы предприятия.

Ключевые слова: стратегическое управление, стратегия предприятия, стратегическая проблематика.

N.D. GURINA,
PhD, associate professor, Department of management Kyiv national University of technologies and design,
O.V. GODOVANA,
student, Department of management Kyiv National University of Technologies and Design

Features of strategic management

Essence, value and strategic government bases are examined in this article, it is necessary for effective activity of enterprise.

Keywords: strategic control, strategy of enterprise, strategic range of problems.

Постановка проблеми. Одним із найбільш актуальних завдань сучасного розвитку економіки України є створення умов ефективного і динамічного переходу до ринкових відносин. При цьому дуже важливою є реорганізація надмірної концентрації і монополізації виробництва, удосконалення організаційних і структурних відносин, перегляд застарілих командних економічних зв'язків і методів керування.

У цих умовах особливої гостроти набуває необхідність розвитку підприємницької активності, діяльність підприємств і організацій, спрямованих на споживача, і кінцевий результат – прибуток.

Практичне розв'язання проблем, пов'язаних із необхідністю забезпечення нормальної роботи підприємства не тільки

сьогодні, а й у перспективі, залежить від ступеня освоєння методології і методів стратегічного керування.

Поняття «стратегія» в галузі управління підприємством як соціально-економічною системою має на увазі довгостроковий комплексний план дій з керівництва відповідним колективом, спрямований на досягнення місії організації [3].

Цей план переслідує чітко визначені цілі і будується на реальних можливостях організації з огляду на умови, в яких вона функціонує.

Стратегія підприємства є основою стратегічного планування, за допомогою якого на підприємстві зважується комплекс проблем, пов'язаних з цілеспрямованою переоріє-